บทที่ 9

เทคนิคและกลวิธีการสอนประวัติศาสตร์แบบต่าง ๆ

นับตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สภาพการณ์และกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนได้เปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยเริ่มอย่างจริงจังในสมัยกรีกและโรมัน วิธีการให้การศึกษาแก่เด็กส่วนใหญ่ใช้การบรรยาย (Lecture) ประกอบการสอนแบบสนทนาซักถาม (Socratic Method) หลักการที่สำคัญก็คือมุ่งให้เด็กจำเนื้อหาวิชาความรู้ให้มากภายใต้กฎและระเบียบอัตตาธิปไตย เด็กจะไม่มีเสรีภาพเลย ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในราวศตวรรษที่ 18–19 โดยได้เกิดนักการศึกษาสำคัญ ๆ ได้แก่ จอห์น ล๊อก (John Locke, ค.ศ. 1633–1704) รุสโซ (Jean Jecques Rousseau, ชาวฝรั่งเศส ค.ศ. 1712–1778) เปสตาลอสซี (Johann Heinrich Pestalozzi, ชาวสวิส-เซอร์แลนด์ ค.ศ. 1746–1827) แฮร์บาร์ต (John Friedrich, Herbart, ชาวเยอรมัน ค.ศ. 1776–1841), เฟรอเบล (Friedrich Froebel, ชาวเยอรมัน ค.ศ. 1782–1852) สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, ชาวอังกฤษ ค.ศ. 1820–1903) และดิวอี หรือดุย (John Dewey, ชาวอเมริกัน ค.ศ. 1889–1952) ปรัชญาการศึกษาก็ได้เปลี่ยนแนวจากการยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียน (Teacher Centred), มายึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centred), และได้เกิดเทคนิคการสอนที่สำคัญ ๆ เช่นแบบของแฮร์บาร์ต และแบบของจอห์นดุย สำหรับปัจจุบันก็ได้เกิดมีเทคนิคใหม่อีกมากมาย เช่น Inquiry Method, Discovery Method, Unit teaching, Team Teaching, Teaching Machine, Programmed Instruction และ Individualized Instruction ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าและเป็นเทคนิคที่จะประกอบการเรียนการสอนโดยวิธี Scienntific Method และ Historical Method ซึ่งเป็นแม่บทให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งครูประวัติศาสตร์อาจจะเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาหลักการและรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เทคนิคการสอนแบบปาฐกถา (Descriptive or Lecture Method)

คือวิธีการสอนแบบครูผู้สอนใช้การบรรยายเป็นหลัก ส่วนนักเรียนจะแสดงพฤติกรรม ตอบสนองด้วยการจำคำบรรยาย ที่ได้ยินได้ฟังหรือเท่าที่จะสามารถเข้าใจ หรือรับรู้เนื้อหา เพื่อเอาไปท่องหรือทำความเข้าใจในภายหลัง

ลำดับขั้นของการสอน

1. **ขั้นเตรียม** (Preparation) หมายถึงการเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่เรียนกระทำได้โดยใช้วิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เช่นการสรุปความรู้เดิมให้มาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ ๆ การเร้าความสนใจด้วยโสตทัศนูปกรณ์ (A.V. Aids) การจัดนิทรรศการหรือสภาพการณ์โยงเข้าสู่บทเรียน ฯลฯ

2. **ขั้นสอน** (Presentation) เมื่อผู้เรียนแสดงความสนใจที่จะเรียนบทเรียนใหม่ ครูก็จะทำการบรรยาย (Lecture) หรืออธิบาย (Explanation) เนื้อหาวิชา โดยกำหนดให้ผู้เรียนบันทึกคำบรรยายพร้อมตัวอย่างหรือวาดรูปประกอบ

3. **ขั้นอภิปรายและซักถาม** (Discussion and Questioning) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปรายหรือซักถามปัญหาข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย

4. **ขั้นทำกิจกรรม** (Activities) เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำกิจกรรมที่ผู้สอนได้เตรียมการไว้ เช่น การสรุป วิเคราะห์ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาสำคัญ การค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และการทำรายงาน ฯลฯ

5. **ขั้นประเมินผล** (Evaluation) เป็นขั้นที่ผู้สอนมุ่งประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนกระทำได้โดยตรวจสมุดจดงาน, การสรุปวิเคราะห์เนื้อหา, การทำรายงาน, และการทำแบบทดสอบ หรือด้วยการทดสอบความรู้แบบปากเปล่า (Oral Quiz) แล้วนำผลที่ได้ไปเพื่อการปรับปรุง–การสอน และดำเนินการสอนซ่อมเสริมในภายหลัง

ข้อดี 1. ใช้ในการสื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวหรือหลักการสำคัญ ๆ

2. แนวความคิดความเห็นประกอบคำบรรยาย จะเป็นสิ่งเร้าความสนใจและเป็นแนวทางในการศึกษา หาความรู้ เพิ่มเติมเสริมแต่งของผู้เรียน

3. Concept เกี่ยวกับเรื่องราวบางตอน คือ Technical term บางครั้งต้องการคำอธิบายจากท่านผู้รู้ จึงจะสามารถเข้าใจได้

4. เป็นประโยชน์ในการนำเสนอประสบการณ์จริงขององค์ปาฐกซึ่งจะเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้ฟัง

5. การวิเคราะห์และการสรุปเรื่องประกอบคำบรรยายเป็นลักษณะเด่นที่จะช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ฟัง

6. Document ทั้งใหม่และเก่าที่ผู้บรรยาย Refer เพื่อสนับสนุนรวมทั้งแหล่ง Data จะช่วย Gride line แก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดีและสะดวกขึ้น

7. จัดได้ง่าย สะดวก และประหยัดกว่าวิธีอื่น

ข้อเสีย 1. ครูมักจะพูดซ้ำกับเนื้อหาในตำราหรือคำบรรยายทำให้เสียเวลาและชวนให้น่าเบื่อสำหรับผู้ฟัง และทำให้ผู้ฟังคิดว่าสามารถอ่านเรื่องเอาเองภายหลัง จึงไม่ติดตามฟัง, เมื่อถึงตอนเนื้อหาสำคัญก็เลยขาดความสนใจฟัง ย่อมไม่เกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหวังของผู้บรรยาย

2. การบรรยายที่จะเรียกร้องหรือความสนใจได้จะต้องอาศัยความสามารถของผู้บรรยายทั้งในแง่ของศาสตร์คือเนื้อหาที่สำคัญและตรงกับความสนใจของผู้ฟัง ต้องอาศัยศิลป คือ การพูด น้ำเสียง บุคลิกของลูกเล่น ซึ่งถ้าขาดปัจจัยดังกล่าวก็เท่ากับขาดสิ่งเร้าในการบรรยาย

3. การประเมินค่า การรับรู้ มักจะทำได้ด้วยการ Observation หรือการตั้งคำถามแต่ไม่สู้จะได้ผล ซึ่งผู้บรรยายยากที่จะทราบได้ว่าผู้ฟังเข้าใจคำบรรยายหรือไม่เพียงใด

4. เป็นกระบวนการทางเดียว (One way Process)

ข้อสังเกต

1. นักเรียนระดับประถมควรใช้วิธีสอนแบบบรรยายให้น้อยที่สุด

2. นักเรียนระดับมัธยม อาจใช้บรรยายผสมผสานกับกิจกรรม รวมทั้งควรใช้ A.V. Aid เข้าช่วย เร้าความสนใจถึงจะได้ผล

3. นักเรียนระดับเตรียมอุดม (มศ. ปลาย) จนถึงขั้นมหาวิทยาลัยใช้เทคนิคการสอนแบบนี้ได้

4. การสอนโดยอาศัยเทคนิคแบบนี้จะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ถ้าผู้สอนสอนด้วยความมั่นใจ (Self Confidence) เพราะมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี มีการเตรียมตัว และเตรียมสื่อการสอนมาอย่างดีตลอดจนได้ฝึกท้าทะในด้านท่าทางและการใช้น้ำเสียงเร้าผู้เรียนให้สนใจอยู่ตลอดเวลาการสอนได้ผลดี

5. วิชาประวัติศาสตร์ยังมีความจำเป็นต้องใช้เทคนิคการสอนแบบนี้ประกอบแต่ผู้สอนจะต้องรู้จักปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอน และที่สำคัญก็คือตัวผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย

เทคนิคการสอนแบบซอคเครตีส (Socratic Method)

เป็นแบบของการสอนที่ซอคเครตีส (Socratie 469–399 BC) นักปราชญ์ชาวกรีกเป็นผู้ค้นคิดโดยมีความมุ่งหมายในการสอน 2 ประการคือ

1. ความรู้จริงหรือสัจจธรรมเป็นรากฐานของการประพฤติชอบ
2. ความรู้จริงหรือสัจจธรรมอาจเกิดขึ้นได้จากจิต–ปัญญาของตนเอง

ขั้นตอนของการสอน แบ่งเป็น 3 ขั้นคือ

1. ขั้นยอมรับมติ (Irony)
2. ขั้นนิยาม (Definition)
3. ขั้นยอมรับนิยาม (Maicutic)

สำหรับวิธีดำเนินการกระทำโดยการใช้วิธีการตั้งคำถามโต้ตอบระหว่างผู้สอนผู้เรียนหลาย ๆ คำถามให้โยงต่อกันกลายเป็นหาเนื้อวิชา ซึ่งในที่สุดก็จะได้ข้อสรุปและเกิด Concept ขึ้น วิธีการนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วิธีปุจฉาวิสัชนา" (Dialectic Method)

เทคนิคการสอนแบบอุปนัย (Inductive Method)

การสอนแบบนี้มีหลักการเริ่มจากการสอนส่วนย่อมไปหาส่วนรวมหรือจากการให้ตัวอย่างหลาย ๆ เรื่องแล้วสรุปเป็นกฎหรือหลักการที่สำคัญ

อันที่จริงเทคนิคการสอนแบบนี้ได้มีใช้กันมาตั้งแต่สมัยอริสโตเติล (Aristotle, 384–322 BC) และได้มีการปรับปรุงโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย ผลดีที่ผู้เรียนจะได้รับก็คือเป็นการฝึกให้ผู้เรียนช่างสังเกต และรักที่จะใช้เหตุผลประกอบการพิจารณาเพื่อตอบหรือพิสูจน์ปัญหาใด ๆ รวมทั้งข้อสมมติฐานซึ่งเป็นทางก่อให้เกิดสติปัญญาการเรียนรู้และได้รับ Concept ใหม่ ๆ เสมอ

เทคนิคการสอนแบบนิรนัย (Deductive Method)

การสอนแบบนี้มีหลักการตรงกันข้ามกับวิธีอุปนัย เพราะผู้สอนจะให้กฎเกณฑ์หรือหลักการที่สำคัญแก่ผู้เรียน เพื่อให้ทำความเข้าใจก่อน แล้วจึงจะเรียนรู้รายละเอียดในส่วน

ปลีกย่อยเอาจากการทำตัวอย่างซึ่งต้องอาศัยกฎ วิธีการนี้มีใช้มาก่อนวิธีอุปนัยโดยเริ่มใช้ในสมัยเพลโต (Plato, 423–347 BC) ผลที่ผู้เรียนจะได้รับคือเป็นคนมีเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ถ้าอธิบายไม่ได้ด้วยกฎหรือสาเหตุก็จะพยายามหาเหตุผลหรือตีความ Concept เพื่อค้นหาเหตุให้ได้

อนึ่ง การสอนแบบอุปนัยและนิรนัยอาจใช้รวมกันเพื่อให้เกิดผลดีโดยผู้สอนยึดหลักสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดหาเหตุผลโดยละเอียดและรอบคอบก่อนที่จะสรุปสิ่งที่เรียนเป็นกฎ หรือหลักการ แล้วทำการตรวจสอบภายหลัง (Post test) อีกครั้งผู้เรียนก็จะได้ความรู้ที่แน่นอนด้วยตนเอง

เทคนิคการสอนแบบแดลตัน (Dalton Plan)

การสอนแบบนี้คิดค้นขึ้นโดย น.ส. เฮเลน ปาร์คเฮิสท์ (Miss Helen Parkhurst) ได้ทำการทดลองใช้เป็นครั้งแรกที่โรงเรียนในแดลตัน มลรัฐแมซาจูเซต ในปี ค.ศ. 1919 ยึดหลักการสำคัญคือการมอบงานให้ทำ (Assignment) ผู้เรียนก็จะรับบัตรมอบงานไปทำตามหน่วยงาน (Job Unit) ซึ่งอยู่ในห้องเรียนพิเศษหรือห้องทดลอง เมื่อเสร็จก็จะนำมาส่งเพื่อให้ผู้สอนประเมินผลถ้าได้ผลเป็นที่น่าพอใจก็จะมอบงานใหม่ให้ไปทำการศึกษาค้นคว้าจนกระทั่งตรงหลักสูตรตามแผนการสอนผู้เรียนก็จะได้รับการเลื่อนชั้น

ตัวอย่างแบบรายงานการเรียน

ชื่อ			โรงเรียน						
ที่อยู่			งานชั้น	บัตรมอบงานเลขที่	งานที่ได้รับมอบ	วันเริ่มทำ	วันทำเสร็จ	จำนวนสัปดาห์	จำนวนวันขาด
สัปดาห์ที่ 4									
สัปดาห์ที่ 3									
สัปดาห์ที่ 2									
สัปดาห์ที่ 1									
วิชา									
ขาดสอบ									

ข้อดี

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง
2. ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาและเนื้อหาตามความถนัดและความสนใจของตน

3. ผู้เรียนมีโอกาสกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง

4. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบและพยายามทำงานที่ได้รับมอบให้สำเร็จ

5. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีวินัย

6. เป็นการสอนรายบุคคล (Individualized Instruction) แบบหนึ่ง

ข้อเสีย

1. เป็นการให้อิสระแก่ผู้เรียนในด้านการแสดงความคิดและการทำงานมากเกินไป

2. ผู้เรียนขาดประสบการณ์การทำงานเป็นหมู่คณะ อาจก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว

3. ภาระหนักตกอยู่กับผู้สอนเพราะต้องทำแผนการสอนเขียนบัตรมอบงานและต้องเตรียมตัวครูให้พร้อมอยู่เสมอ

เทคนิคการสอนแบบวินเนทกา (The Winnetka Plan)

ดร. คาร์ลตัน วอชเบอร์น (Dr. Carleton Washbrirne) ศึกษาธิการจังหวัดได้คิดขึ้นและมีการทดลองใช้ที่เมืองวินเนทกา ในสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรก โดยมุ่งที่จะสอนนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้สอนพยายามปรับแผนการสอนให้เข้าใจกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนกับมีการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและยึดตามหลักการใหญ่ ๆ ที่ได้วางไว้ เป็น 4 ประการคือ

1. ผู้เรียนทุกคนควรจะได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2. ผู้เรียนทุกคนควรจะมีชีวิตอยู่โดยธรรมชาติอย่างเป็นสุขและมีความสมบูรณ์ในชีวิต

3. ความเจริญงอกงามในด้านการเรียนรู้และความก้าวหน้าขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะบุคคล

4. สวัสดิภาพของสังคมมนุษย์ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้สึกคิดนึกอันมั่นคงและการมีความรับผิดชอบของคนในสังคมซึ่งอาจฝึกฝนได้

ในด้านการเรียนการสอนโรงเรียนจัดแบ่งวิชาออกเป็น 2 ประเภท คือวิชาสามัญทั่วไปและวิชาเลือก (Elective) ซึ่งผู้เรียนจะเลือกได้ตามความถนัดและความสนใจและมีโอกาสประกอบกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง

การสอนแบบนี้เป็นการฝึกเด็กให้ได้เรียนรู้ตามความสามารถ อาจช้าหรือเร็วต่างกันแต่ผู้เรียนก็จะบรรลุผลตามจุดประสงค์ได้ในที่สุด

เทคนิคการสอนแบบโครงการ (Project Method)

หมายถึงการที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนในรูปของโครงการ (Project) ที่เนื่องด้วยเนื้อหาและเป็นความสนใจหรือต้องการจะทำ เนื่องจากคาดว่าจะเป็นประโยชน์ได้รู้คุณค่าหรือเข้าถึงข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ในขณะเดียวกันก็เท่ากับเป็นการฝึกนักเรียนให้ได้มีการเรียนรู้ด้วยการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง กับจะเป็นการลดความเบื่อหน่ายหรือเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนจำเจจากการบรรยาย หรือการใช้ A.V. Aid เข้าช่วยเป็นครั้งคราวได้ด้วย

สำหรับการสอนแบบโครงการนั้นแต่เดิมครูเป็นผู้กำหนด Project ที่คิดว่าสำคัญหรือน่าสนใจให้นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม ทำนอง Assignment เท่าที่เป็นมาใช้ได้ผลดีในวิชาเชิงปฏิบัติ (Practical Academy) เช่นคหกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามเมื่อความคิดของ W.H. Kilpatrick ได้เผยแพร่ออกสู่วงการศึกษาโดยเขาให้แนวว่า

"กิจกรรมที่กำหนดความมุ่งหมายที่แน่นอนและสมบูรณ์ซึ่งถูกกำหนดหรือมีขั้นตอนในการดำเนินการภายใต้สภาพการณ์ของสังคมแต่ละแห่ง อาจถือเป็นโครงการที่เกิดจากการวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนได้"

จึงได้มีการนำวิธีการไปใช้ในการสอนวิชาการต่าง ๆ รวมทั้ง Hist และ Soc. Study ดังนี้

ประเภทของการสอนแบบโครงการ

แบ่งเป็น 3 ประเภท

1. **วัสดุโครงการ** (Material projects) หมายถึงโครงการจัดทำหรือสร้างวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการเรียน เช่น การประกอบอาหารแบบต่าง ๆ เขาสรรหาและรวบรวมอุปกรณ์ประกอบบทเรียนและการทดลองผสมยาตามสูตร ฯลฯ

2. **โครงการเรียนรู้หรือฝึกทักษะ** (Learning projects) เช่นการค้นคว้าข้อเท็จจริงเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ใน H การกลึงเหล็ก การตัดหรือเจียรนัยเพชร หรือการเป่าแก้ว ฯลฯ

3. **โครงการแก้ปัญหา** (Problem projects) เช่นทำอย่างไรจึงจะใช้เงินในการดำเนินการตามโครงการให้พอดีกับงบประมาณที่วางไว้

ขั้นตอนของการสอนแบบโครงการ

1. **ขั้นเสนอแนะ** (Proposing) บางตำราก็เรียกว่าขั้นกำหนดความมุ่งหมาย (Purposing) ซึ่งหมายถึงการที่ครูเป็นผู้กำหนดทั้งโครงการและความมุ่งหมาย แต่อันที่จริงแล้วครูควรจะเป็นผู้เสนอแนะ (Proposor) แนวความคิดและข้อมูลหรือแหล่งข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งโครงการ ทำนองเป็น ร่วมกันกำหนดชื่อโครงการและความมุ่งหมาย

2. **ขั้นวางแผน** (Planning) เป็นขั้นของการกำหนดแบบหรือแนวทางเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของโครงการที่ได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งอาจทำได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 นำ Data หรือ Document จากภายนอกหรือแหล่งเข้าสู่ห้องเรียนโดยผ่านทางวิทยากรหรือผู้รู้ หรือโดยการจัดนิทรรศการภายในห้องเรียน และให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยครูคอยให้การแนะนำหรือช่วยเหลือ

2.2 นำประชากร (Population) คือนักเรียนไปยังแหล่งความรู้ เช่นห้องสมุด, การบรรยายพิเศษภายนอก, โบราณสถาน, พิพิธภัณฑ์ หรือแม้แต่การสำรวจข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อการนำเสนอ

3. **ขั้นดำเนินการ** (Executing) เป็นขั้นของการดำเนินการตามแผนที่ได้ ครูและนักเรียนกำหนดไว้และรวมทั้งการนำเสนอผลงานเพื่อการประเมินผลในขั้นสุดท้ายด้วย

4. **ขั้นประเมินผล** (Evaluating) เป็นขั้นของการทดลองและประเมินผล การปฏิบัติตามโครงการ ว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมาย หรือได้ผลอย่างใดหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสรุปผลที่ได้ ข้อบกพร่องข้อเสนอแนะและอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้รวมทั้งการใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดโครงการอื่นด้วย

ประโยชน์ของการสอนแบบโครงการ

1. เป็นการฝึกและส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
2. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการทำงานแบบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
3. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีความมานะพยายามที่จะทำงานให้บรรลุเป้าประสงค์
4. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีความสามัคคีและรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม (Teamwork)
5. เป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานด้วยมือ
6. เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างครูและนักเรียน

7. เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนได้รับความรู้และมีประสบการณ์ในการทำงานอย่างกว้างขวางทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ

เทคนิคการสอนแบบแฮร์บาร์ต

หลักการสำคัญของการสอนแบบนี้อยู่ที่การยึดว่า "การเรียนของเด็กเกิดขึ้นเพราะความสนใจของเด็กเป็นเหตุ ดังนั้นการสอนจึงควรเร้าให้เด็กเกิดความสนใจเสียก่อนจึงเริ่มดำเนินการสอนจริง เพื่อเด็กเกิดการเรียนรู้ต่อไป "ซึ่งเป็นแนวความคิดของแฮร์บาร์ต (Johann Friedrich Herbart, นักการศึกษาชาวเยอรมัน ค.ศ. 1776—1841) สำหรับลำดับขั้นของการสอนแบบนี้แบ่งเป็นขั้นคือ

1. **ขั้นเตรียม** (Preparation) เป็นขั้นที่ครูและเร้าผู้เรียนให้เกิดความสนใจและอยากจะเรียนบทเรียนใหม่กระทำได้โดยการทบทวนความรู้เดิมให้ประติดประต่อกับความรู้ใหม่

2. **ขั้นสอน** (Presentation) เป็นขั้นดำเนินการสอนคือให้ความรู้ใหม่กับนักเรียนโดยให้เชื่อมโยงต่อกับความรู้เดิม กระทำได้โดยการบรรยายหรือซักถามจนกระทั่งผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้

3. **ขั้นทบทวนและเปรียบเทียบ** (Association) เป็นขั้นของการทบทวนบทเรียนที่ได้สอนไปมีการเปรียบเทียบกับความรู้เดิม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจดีขึ้น

4. **ขั้นสรุป** (Generalization or Systematization) เป็นขั้นของการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาทั้งหมดโดยครูและนักเรียน เพื่อสะดวกในการจำ

5. **ขั้นใช้** (Application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นการทำแบบฝึกหัดหรือการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ข้อสังเกตสำหรับการสอนแบบนี้ก็คือการเน้นตัวครูเป็นสำคัญ (Teacher Centred) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนน้อยมาก ดังนั้นการพัฒนาความคิดและสติปัญญาให้แก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์จึงอยู่ในขอบเขตจำกัด ยิ่งการศึกษาเน้นในรูปแบบ Child Centred อย่างในปัจจุบันก็จะเกิดขัดกัน ผู้สอนจึงควรต้องปรับปรุงวิธีการเสียใหม่ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาและความต้องการของเด็กโดยผู้สอนพยายามลดบทบาทตนเองในขณะเดียวกันก็ช่วยให้คำแนะนำหรือเร้าผู้เรียนให้ลงมือกระทำด้วยตนเองให้มากยิ่งขึ้น การเรียนการสอนก็จะได้รับผลดี

เทคนิคการสอนแบบสาธิต (Demonstration)

การสอนแบบสาธิตหมายถึงการที่ครูหรือกลุ่มผู้ให้การสาธิตเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยการแสดงด้วยของจริงประกอบคำอธิบายเป็นสื่อ วิธีการนี้ใช้ได้ผลมาในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในขั้นของการรวบรวมหลักของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้สอนอาจใช้การสาธิตในห้องสมุดเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ "กระบวนการค้นคว้า" เริ่มตั้งแต่การนำบรรณานุกรมไปสำรวจกับบัตรรายการ (Index Card) บัตรผู้แต่ง (Author Card) การอ่านคำอธิบาย การแยกหมวดหมู่หนังสือ, การเรียนลำดับหนังสือหมวดวิชาประวัติศาสตร์, การค้นหนังสือตามบรรณานุกรม การค้นหาเรื่องที่ต้องการ, การคัดลอกข้อความเพื่อนำไปจัดหมวดหมู่และลำดับเรื่องเพื่อการวิเคราะห์ และประเมินค่า ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีจากการใช้เทคนิคการสอนแบบนี้, นอกจากนี้การสาธิตการตรวจสอบความแท้จริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์เช่นวิธีการ Carbon 14 หรือวิธีการคำนวณจากจำนวนธาตุโปแตสเซียม และอาร์ตอนผู้เรียนก็จะเข้าใจได้ดีกว่าการอธิบายเฉย ๆ ของผู้สอน

ข้อดี

1. ใช้นำเข้าสู่บทเรียนหรือเร้าความสนใจผู้เรียนได้ดี
2. ผู้สอนไม่ต้องอธิบายมากแต่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นประเด็นสำคัญ ๆ
3. ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดีและรวดเร็ว
4. เป็นการฝึกผู้เรียนให้เรียนรู้ภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป
5. ใช้ประกอบการทดลองที่มีอันตรายหรือต้องการความชำนาญได้ดี
6. ส่งเสริมนิสัยช่างสังเกต รักการทดลอง และแนะนำใช้เป็นแนวทางคิดประดิษฐ์เสียใหม่ ๆ และให้แก่ผู้เรียนได้

ข้อเสีย

1. ใช้ได้เฉพาะเรื่องหรือบางวิชา
2. ผู้เรียนไม่มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ตรง
3. ผู้เรียนที่เรียนช้าอาจตามไม่ทัน

ข้อแนะนำการเตรียมตัวเพื่อการสาธิต

1. ควรเลือกเนื้อหาให้เหมาะที่จะใช้การสาธิต
2. ตั้งจุดประสงค์ของการสาธิตไว้ล่วงหน้า
3. เตรียมวิธีการและเทคนิคการสาธิต เพื่อเร้าให้ผู้ดูมีความสนใจ

4. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม

5. ลงมือทดลองก่อนการสาธิตจริง

6. ระยะเวลาของการสาธิตให้พอเหมาะกับกิจกรรมอื่น

7. สำรวจสถานที่จะสาธิตเพื่อความสะดวกในเข้าใช้โดยจัดวางในตำแหน่งที่ผู้ดูสามารถมองเห็นได้ง่ายและชัดเจน

8. กำหนดโครงการประเมินผล

9. การเตรียมผู้เรียนให้ได้รู้โครงการและมีการเตรียมตัวล่วงหน้า

เทคนิคการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method or Dewey's Method)

จากการได้เห็นข้อบกพร่องของการสอนแบบแฮร์บาร์ต (Herbart's Method) จอห์น ดุย (John Dewey, นักการศึกษาชาวอเมริกัน ค.ศ. 1859–195·) ผู้นำแห่งลัทธิการศึกษาแบบ Pragmatism และเป็นบิดาของระบบการศึกษาแผนใหม่ และแบบพิพัฒนาการ (Progressivism) จึงได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาเผย "ให้ผู้เรียนรู้ด้วยการประกอบกิจกรรม" และจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษณะ (skill,) ได้ด้วย ลำดับขั้นของการสอนแบบแก้ปัญหามีดังนี้ คือ

1. **ขั้นตั้งปัญหา** (Recognizing the Problem) เป็นขั้นที่เริ่มจากการมีปัญหาหรือประสบความยุ่งยากหรืออุปสรรคการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือโดยที่ผู้สอนเตรียมความพร้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งอาจทำได้ด้วยการสรุปความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้มาสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ที่กำลังจะเรียน

2. **ขั้นรวบรวมข้อมูล** (Gethering Data) เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาขึ้น ผู้สอนก็ข้อความคิดไปดูต้นฉบับ จะสำรวจหลักฐานเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา

3. **ขั้นตั้งสมมติฐาน** (Making a Hypothesis) เป็นขั้นของการพิจารณาสังเกตสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาหรือข้อปัญหา โดยการวิเคราะห์อย่างละเอียดหลังจากนั้นจึงดำเนินการคาดคะเนคำตอบของปัญหาโดยการใช้เหตุผลแล้วกำหนดขึ้นเป็นสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ต่อไป

4. **ขั้นตั้งทฤษฎี** (Developing a theory) ภายหลังที่ผู้เรียนเพราะธิบายถึงสาเหตุของปัญหารวมทั้งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลได้อย่างกระจ่างทั้งสามารถใช้เป็นเกณฑ์ หรือหลักการแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ได้จริงจึงกำหนดเป็นทฤษฎีขึ้น

5. **ขั้นทดลองทฤษฎี** (Verifying the Theory) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำทฤษฎีไปใช้ เพื่อทดสอบให้รู้แน่ชัดว่าบังเกิดผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้เพียงใด ทั้งนี้เพื่อนำผลไปปรับปรุงทฤษฎีให้สมบูรณ์ขึ้นด้วยในกฎเกณฑ์หรือ

ประโยชน์ของการสอนแบบแก้ปัญหา

1. สภาพการเรียนการสอนมีลักษณะเหมือนชีวิตจริง เพราะในชีวิตประจำวันผู้เรียนต้องประสบปัญหาอยู่ตลอดเวลา

2. เป็นการเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องกับหลักปรัชญาปัจจุบันที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำด้วยตนเอง

3. ผู้เรียนได้รับการฝึกให้มีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้อย่างมีระเบียบ

4. ผู้เรียนได้รับการฝึกให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

5. เป็นแบบแผนการเรียนที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดและสติปัญญาให้แก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวาง

6. เป็นการฝึกการทำงานเป็นหมู่คณะ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือทั้งในด้านความคิดด้วยการระดมพลังสมอง (Brain Storming) และทางกายด้วยการช่วยกันปฏิบัติงาน

7. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบและรักที่จะวางแผนในการทำงาน

8. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการแสดงออกในทางที่ควรและสมเหตุผล

เทคนิคการสอนแบบอภิปราย (Discussion Method)

เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ความรู้โดยการแสดงออกทางความเห็นเชิงเหตุผล (Reasoning) เชิงเปรียบเทียบ (Comparison) และเชิงค้นหาความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างเหตุกับผลของเหตุการณ์เรื่องราว ปัญหา ประเด็นสำคัญ หรือแนวความคิดที่เนื่องด้วยบทเรียนหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน

แบบของการอภิปรายแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. **การอภิปรายเป็นกลุ่มหรือทั้งชั้น** (Group or Class Discussion) หมายถึงการที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการเตรียมตัวไปศึกษาหาความรู้ในเรื่องหนังเรื่องใดแล้วนำมาอภิปรายกันทั้งชั้น หรือจัดเป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

2. **การอภิปรายเป็นคณะ** (Panel Discussion) หมายถึงการที่ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันโดยมอบให้นักเรียนคณะหนึ่งประมาณ 4–8 คนไปทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อเท็จจริงตามหัวข้อ (Topic) ที่ได้กำหนดไว้แล้วนำมาเสนอในรูปของการอภิปราย

1. See, C. Morton Shipley : Prof. Dr. *Op, cit.*, p. 22

เป็นคณะ โดยมีสมาชิกในคณะผู้อภิปรายคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator)

3. **การอภิปรายเป็นชุดโดยผู้ทรงคุณวุฒิ** (Symposium) หมายถึงการที่ครูและนักเรียนร่วมกัน หรือครูคนเดียวได้มอบให้นักเรียนประมาณ 4–5 คนไปทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ตามหัวข้อที่ได้กำหนด โดยแยกเป็นหัวข้อย่อย (Subtopic) ให้แต่ละคนเป็นผู้รับผิดชอบแล้ว จึงนำความรู้ที่ค้นคว้ามาได้นำมารวบรวมให้เป็นระเบียบ นำเสนอเป็นรายคน ๆ ละประมาณ 10–25 นาที วิธีการนี้ใช้ในกรณีนำเสนอความรู้ใหม่เป็นแนววิเคราะห์ด้วยเหตุผลมีการแยกแยะความคิดเห็นเป็นขั้นตอน ตอนท้ายจะมีการตอบคำถามและอภิปรายทั่วไป

ลำดับขั้นของการสอน

1. **ขั้นวางแผน**

1.1 กำหนดหัวข้อและหัวข้อย่อยของเรื่องที่จะอภิปราย

1.2 กำหนดตัวบุคคลผู้อภิปราย (ถามความเหมาะสมกับแบบการอภิปราย)

1.3 ให้คำแนะนำผู้อภิปรายถึงแหล่งที่จะเสาะแสวงหาความรู้, การรวบรวมและจัดหมวดข้อเท็จจริง, การจัดทำอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการและเทคนิคการนำเสนอในรูปของการอภิปรายที่น่าสนใจและมีคุณค่า

1.4 การเตรียมสถานที่

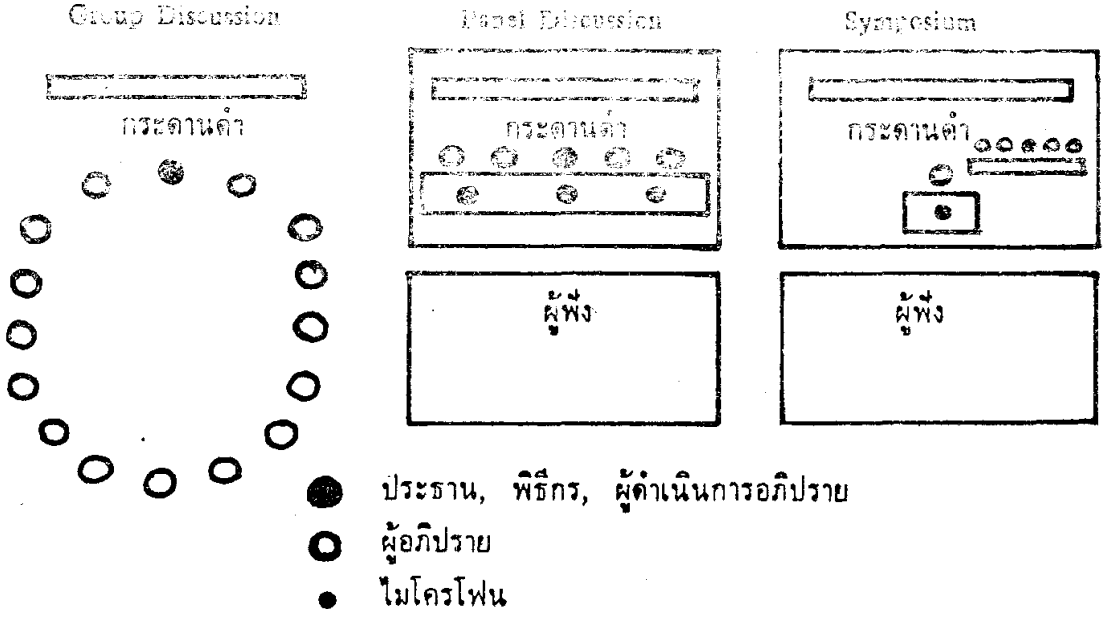

2. **ขั้นดำเนินการ**

2.1 คณะผู้อภิปรายเข้าประจำที่

2.2 ผู้ดำเนินการอภิปรายแนะนำคณะแล้วเชิญอภิปราย

2.3 ผู้ดำเนินการอภิปรายสรุปแล้วเชิญผู้ฟังซักถาม

2.4 คณะผู้อภิปรายตอบคำถาม

2.5 อภิปรายทั่วไป

2.6 ผู้สอนติชม, สรุป และให้ข้อเสนอแนะ

3. **ขั้นประเมินผล**

3.1 กำหนดงาน (Assignment) ให้ผู้ฟังไปทำรายงานสรุปความรู้ที่ได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะประกอบแล้วนำมาส่งครู

3.2 ทำแบบทดสอบหลังการอภิปรายทันที, หรือทำเป็นการบ้าน

3.3 ประเมินมารยาทการพูด, การฟัง

3.4 สังเกตความสนใจและการตั้งใจ

3.5 ผู้สอนสรุปการประเมินผลให้เป็นคะแนนหรือเกรด (Grade)

ข้อดี

1. การอภิปรายกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม

2. เป็นการฝึกนิสัยให้ผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับมติของกลุ่มอันเป็นรากฐานนำไปสู่การปฏิบัติตามกติกาในระบอบประชาธิปไตย

3. เป็นการฝึกทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะ และผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทอย่างทั่วกันและเหมาะสม

4. เป็นการระดมความคิดและสติปัญญา (Brain Storming) อันนำไปสู่การปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าประสงค์หรือเกิดความคิดใหม่ ๆ ผลงานใหม่ ๆ ได้

5. ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทักษะการอ่าน การพูดการฟัง และการแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณในรูปของการวิเคราะห์เหตุผล การเปรียบเทียบและการประเมินค่า

6. กิจกรรมการอภิปรายย่อมนำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้ร่วมอภิปรายและผู้ฟัง หรือระหว่างผู้ฟังด้วยกันให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

7. การแลกเปลี่ยนผู้พูดและการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันตลอดจนแนวและเทคนิคของการพูด ย่อมเป็นตัวเร้าผู้ฟังให้เกิดความสนใจและติดตามฟัง

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกโดยการกระทำอันควรและเหมาะสม

9. ส่งเสริมและฝึกผู้เรียนให้รู้จักเป็นผู้นำหรือตามที่ดีและมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ของตน

10. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการจัดและดำเนินการอภิปรายสามารถนำเอาไปใช้ได้

ข้อเสีย

1. การอภิปรายบางแบบ เช่น (Panel & Symposium) ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ฟังย่อมไม่มีโอกาสร่วมในกิจกรรมอาจเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้แบบนี้

2. ความรู้ความสามารถของผู้อภิปรายอาจไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ

3. ความคิดเห็นที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งส่วนตัวหรือกลุ่มได้

4. เนื้อหาของการอภิปรายอาจไม่ครอบคลุมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

5. การอภิปรายที่ดีและน่าสนใจจำเป็นต้องได้ผู้ดำเนินการอภิปรายที่มีความสามารถสูงจึงจะได้ผล

เทคนิคการสอนแบบจัดทัศนศึกษา (Field Trip or Tour)

เป็นแบบของการเรียนการสอนที่ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ซึ่งบางอย่างผู้สอนไม่อาจนำมาให้ผู้เรียนเห็นได้ในห้องเรียน และอันที่จริงแล้วของจริงหรือสภาพแวดล้อมของชุมนุมชนหรือตามธรรมชาติก็ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งความรู้ซึ่งจะเอื้ออำนวยประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้ดีกว่าการได้รับฟังคำบอกเล่าบรรยายจากผู้สอนภายในห้องเรียน

ลำดับขั้นตอนในการจัด

1. ครูและนักเรียนกำหนดโครงการวัตถุประสงค์และสถานที่ที่จะไปทัศนศึกษา

2. วางแผนการเดินทาง, ยานพาหนะ และค่าใช้จ่าย

3. ดำเนินการขออนุมัติผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจและผู้ปกครอง

4. ติดต่อบุคคลสถานที่

5. จัดทำเอกสารคู่มือการเดินทางและความรู้ในการทัศนศึกษา

6. ฝ่ายจัดการและให้บริการ ดำเนินการสำรวจเส้นทางและสถานที่

7. ดำเนินการตามแผนที่กำหนดโดยมีมัคคุเทศก์หรือวิทยากรนำชม

8. มีการสรุปความรู้และให้ผู้เรียนบันทึกเพิ่มเติมแต่ละแห่ง

9. ประเมินผลโดยให้ผู้เรียนทำรายงาน หรือทำแบบทดสอบหรือโดยการอภิปราย หรือจัดทำในรูปของโครงการ

เทคนิคการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)

เป็นการสอนแบบที่กำหนดให้ผู้เรียนแสดงบทบาทตามที่สมมติขึ้นหรือนำมาจากชีวิตจริงของบุคคลในเนื้อหาประวัติศาสตร์ ในการแสดงผู้แสดงจะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้บทเรียน หรือแม้แต่การสร้างคำถามคำตอบล่วงหน้าเค้าโครงเรื่องและอื่น ๆ ผู้แสดงจะต้องใช้ไหวพริบคิดเรื่องขึ้นในขณะกำลังแสดง และจะต้องแสดงให้ดูสมจริงมากที่สุด ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการสอนแบบนี้ เพราะการแสดงได้สมจริงก็เท่ากับผู้แสดงมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับพฤติกรรม และทัศนคติของบุคคลที่กำลังสมบทบาทอยู่ หลังจากนั้นครูและเพื่อน ๆ นักเรียนซึ่งเป็นผู้ดูก็จะอภิปรายข้อคิดเห็นและให้คะแนนในแบบประเมินผล

ลำดับขั้นของการสอน

1. กำหนดปัญหาหรือสภาพการณ์สมมติ

2. ผู้เรียนดำเนินการอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทและบุคลิกภาพของบุคคลในเรื่องเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและแจ่มแจ้ง

3. เลือกผู้แสดง ฝ่ายจัดฉาก และผู้ดู (ซึ่งจะทำหน้าที่ประเมินผลร่วมกับครูผู้สอนด้วย)

4. ให้เวลาผู้แสดงอุ่นเครื่องเล็กน้อย

5. ดำเนินการแสดง โดยปกติจะใช้เวลา 5—10 นาที แต่อาจเกินเวลาได้ถ้าหาผู้แสดงจำเป็นจะต้องแสดงต่อเพื่อให้ผู้ดูได้เข้าใจปัญหาดีขึ้น

6. เปิดการอภิปราย

แผนภูมิแสดงการดำเนินการจัดทัศนศึกษ

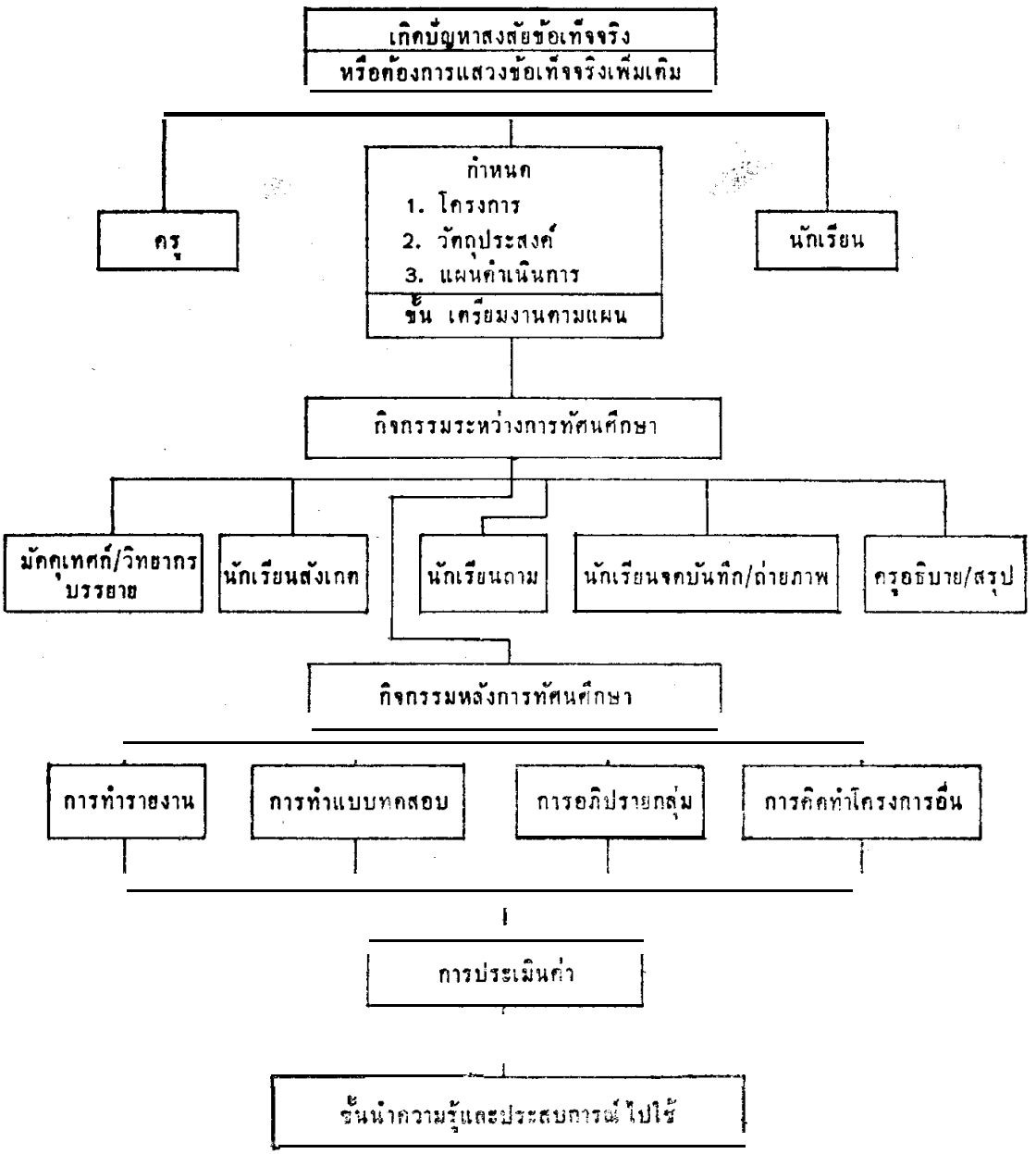

7. เลือกผู้แสดงในชุดที่ 2 และให้แสดงบทบาทซ้ำเพื่อให้เห็นความแตกต่าง

8. อภิปรายและดำเนินการประเมินผล

ประโยชน์ของการแสดงบทบาท

1. เป็นวิธีการเร้าให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการแสดงบทบาทสมมติหรืออภิปรายแสดงความคิดเห็น และทำการประเมินผลการแสดง

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและรู้จักใช้ไหวพริบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

3. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักแสดงออกด้วยบทบาทที่เหมาะสม

4. เป็นตัวแปรสำหรับวัดความรู้สึกค่านิยมและทัศนคติของผู้เรียนที่แสดงออก

5. เป็นหนทางถ่ายทอดเรื่องราวและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาให้ผู้เรียนได้เห็นจริง

6. เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีใจกว้างยอมรับฟังคำติชมจากผู้อื่น

เทคนิคการสอนแบบใช้โสตทัศนูปกรณ์ (Audio–Visual Aid)

เป็นการสอนที่ผู้สอนอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุประเภทโสตทัศนูปกรณ์อันได้แก่ กระดานดำ แผนที่ ป้ายนิเทศก์ แผ่นเสียงวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ ฟิล์มสตริฟ เครื่องฉายวัสดุโปร่งแสง (Overhead Projector) และเทปมาใช้เป็นสื่อการสอน (Instructional Media) ประกอบการถ่ายทอดความคิดและแนวทางตลอดจนเนื้อหาสาระของความรู้ซึ่งครูต้องการจะสื่อความหมายด้วยการบรรยายไปยังผู้เรียนเพื่อให้เกิดมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้เรียนเข้าใจและมีประสบการณ์เพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดผลได้ดี

ข้อสังเกตในการเลือกและใช้

1. ต้องเลือกให้เหมาะกับเนื้อหาและตรงตามจุดประสงค์

2. ต้องมีการทดลองก่อนการใช้จริง

3. การใช้ต้องให้พอเหมาะกับเวลา

4. จำนวน A.V. Aid ที่นำไปประกอบการสอนแต่ละครั้งต้องไม่มากหรือน้อยเกินไป

5. เป็นเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจ และสามารถใช้เร้าผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

6. เครื่องมือใดที่ราคาแพงหรือหายาก ควรขอร้องและควบคุมให้มีการใช้ด้วยความระมัดระวัง
7. ไม่ใช้อย่างพร่ำเพรื่อจนหมดคุณค่า

ลำดับขั้นของการสอน

1. **ขั้นเตรียม** (Peparation) เป็นขั้นเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมด้วยการสรุปวัตถุประสงค์ วิธีการเรียนและแนะนำโสตทัศนูปกรณ์ที่นำมาประกอบการเรียน

2. **ขั้นสอน** (Presentation) เป็นขั้นแสดงและใช้โสตทัศนูปกรณ์ ให้ผู้เรียนได้สัมผัสด้วยอายตนะทั้ง 5 (sense organ) ครูอธิบายเนื้อหาและใช้ประสบการณ์ที่ได้จากการสังเกตเป็นแนวตอบหรืออภิปรายแสดงความคิดเห็น อาจมีการแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) ประกอบด้วย ในขณะสอนครูจะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยของนักเรียนตลอดเวลา บางครั้งครูก็จะใช้วิธีให้ข้อมูลและแนวทางเพื่อให้นักเรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเอง หรือจากการใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์

3. **ขั้นสรุป** (Conclusion) เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหาสำคัญและบันทึกโดยย่อไว้บนกระดานดำ นักเรียนบันทึกลงสมุดจด

4. **ขั้นประเมินผล** (Evaluation) อาจทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมความสนใจของผู้เรียนและจากทักษะการใช้โสตทัศนูปกรณ์เพื่อการเรียนรู้การตรวจสมุดจด การกำหนดให้ทำรายงานหรือโดยการประเมินจากแบบทดสอบที่ครูเตรียมมา

ประโยชน์ของการเรียนแบบใช้โสตทัศนูปกรณ์

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง
2. ผู้เรียนได้รับการฝึกทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป
3. เร้าความสนใจผู้เรียนได้ดี
4. สามารถทำเรื่องยากให้ง่ายพอเหมาะที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้
5. ความรู้ความเข้าใจได้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้าง Concept ได้อย่างถูกต้อง
6. เป็นการฝึกและส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักการสังเกตอย่างมีระบบ
7. ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน คล้ายกับการเรียนแบบเล่นเป็นเรื่อง (Play–way Method) ทำขึ้นในชั้นเด็กเล็ก

ข้อสังเกต

การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีนี้ ผู้สอนควรตั้งจุดประสงค์สำคัญเป็น 5 ประการคือ

1. มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (Experience)
2. มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ (Knowledge)
3. มุ่งฝึกผู้เรียนให้มีทักษะ (Skills)
4. มุ่งฝึกอบรมผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบ (Responsibility)
5. มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้ปฏิบัติตนตามวิถีทางประชาธิปไตย (Responsibility)

เทคนิคการสอนแบบ Active History[1]

การสอนประวัติศาสตร์ครูบางคนสามารถสอนโดยการเล่าเรื่องต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ให้เด็กมีภาพพจน์และเข้าใจได้ ครูที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องมีความชำนาญและเป็นนักพูดที่เก่งพอสมควร แต่ครูสอนประวัติศาสตร์หลายคนทำเช่นนี้ไม่ได้ ไม่เพียงแต่ครูเท่านั้น เด็กหลาย ๆ คนก็ไม่สามารถทนนั่งฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากปากครูได้ เพราะการสอนด้วยปากเปล่าเป็นวิธีที่ค่อนข้างน่าเบื่อสำหรับเด็ก

ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีวิธีการสอนประวัติศาสตร์แบบ Active History ขึ้น Active History หมายถึงวิธีใด ๆ ก็ตามที่จะช่วยให้เด็กกระตือรือร้นอยากเรียนและช่วยให้เด็กเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ลึกซึ้งขึ้น วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้พอจะจัดเป็นข้อใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. Pictorial work ให้เด็กเขียนภาพแสดงความคิดและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ วิธีการให้เขียนภาพเพื่อแสดงความคิดและความรู้ตามประวัติศาสตร์แยกได้เป็นข้อย่อยได้ดังนี้

1.1 Mosaic การแสดงภาพโมแสด แสดงได้ด้วยการใช้วัสดุหลายอย่าง วิธีการที่ง่ายที่สุด คือให้กระดาษตัดเป็นแผ่นแล้วนำมาปะติดปะต่อกันให้เป็นภาพ กระดาษถ้ามีสีหลายสีก็ยิ่งดูสวยงามขึ้น กระดาษที่ใช้ต้องเป็นกระดาษแข็ง นอกจากใช้กระดาษแข็งแล้วอาจใช้กระจกสี หิน หรือสิ่งอื่น ๆ ได้อีก

1.2 Friexes เป็นการแสดงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ด้วยภาพเขียนใต้ภาพอาจมี footnote บรรยายภาพหรือไม่ก็ทำแผ่นกระดาษยาวแล้วเขียนภาพลงบนกระดาษเขียนเป็นลำดับ

[1]สุคนธ์ ภูริเวทย์, ดร. เรื่องเดิม, หน้า 33–34